

ЗА ЖИТИЯТА НА СВЕТЦИТЕ

Предговор към сръбското издание

До идването на Господа Христа в нашия земен свят, ние човеците сме имали истинско знание единствено за смъртта, и смъртта — за нас. Всичко, що е човешко, е било пропито, обладано и завладяно от смъртта. Смъртта ни е била по-близка от нас самите и по-истинска от нас самите, и по-силна, несравнимо по-силна от всеки човек поотделно и от всички хора, взети заедно. Земята е била ужасяваща тъмница на смъртта, а ние човеците — безпомощни нейни роби (срв. Евр. 2:14-15). Единствено с Богочовека Христа «се яви живот», «живот вечен» се яви на нас, безнадеждните смъртници, на нас, клетите роби на смъртта (срв. 1 Иоан. 1:2). И този «вечен живот» ние, човеците, «сме видели с очите си и ръцете ни са го попипали» (срв. 1 Иоан. 1:1); и ние, християните, на всички «възвестяваме вечния живот» (срв. 1 Иоан. 1:2). Понеже, живеейки в общение с Господа Христа, ние живеем вечен живот още тук, на земята (срв. 1 Иоан. 1:3). От личен опит знаем: Иисус Христос е «истински Бог и живот вечен» (1 Иоан. 5:20). Той затова и дойде на света: да ни покаже истинския Бог и в Него — живот вечен (срв. 1 Иоан. 5:11). В това, единствено в това се състои истинското и същинско човеколюбие: «дето Бог проводи в света Своя Единороден Син, за да бъдем живи чрез Него» (1 Иоан. 4:9) — и чрез Него да имаме живот вечен. Затова, «който има Сина Божий, има той живот; който няма Сина Божий, няма той живот» (1 Иоан. 5:12) и цял е в смъртта. Именно животът в единия истинен Бог и Господ Иисус Христос е единственият истински наш живот, защото е цял вечен, цял по-силен от смъртта. Мигар може да се нарече живот животът, що е заразен от смърт и който завършва със смърт? Както не е мед медът, примесен с отрова, която малко по малко превръща в отрова всичкият мед, тъй не е живот и оня живот, който свършва със смърт.

Човеколюбието на Господа няма край. Понеже за да придобием вечния живот, който е у Него, и да живеем чрез Него, от нас не се изисква нито ученост, нито слава, нито богатство, нито нещо, което някой от нас не притежава, но само това, което всеки от нас може да има. И какво е то? Вярата в Господа Христа. Затуй и Той, едничкият Човеколюбец, е явил на човешкия род това чудно благовестие: «Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен. Който вярва в Сина, има живот вечен» (Иоан. 3:16, 36). Като един истински Бог, даруващ на човеците онова, което никой от ангелите и човеците не може да им даде, Господ Христос единствен в човешкия род е имал и смелостта, и правото да каже: «Истина, истина ви казвам: който вярва в Мене, има живот вечен» (Иоан. 6:47) и още тук, на земята, «е минал от смърт към живот» (Иоан. 5:24).

Вярата в Господа Христа съединява човека с вечния Господ, Който според мярата на тая вяра влива в душата на човека вечен живот, та и той се усеща и съзнава вечен. И то в толкова по-голяма степен, колкото човек живее според тая вяра, която чрез благодатните Божии сили постепенно осветява неговата душа, сърце, съвест, цялото му същество. Съразмерно с вярата на човека расте и осветяването на човешката природа. И колкото е по-свят човек, толкова по-крепко и по-живо в него е и усещането

за лично безсмъртие и съзнанието за собствената и на всички останали човечи вечност. Действително, човек започва своя истински живот с вярата си в Господа Христа, чрез която предава цялата си душа, цялото си сърце, целия си ум, цялата си сила на Господа Христа, и Той постепенно ги освещава, преобразява, обожава. И чрез това освещаване и преображение и обожение разлива в него благодатни Божии сили, които му дават всемогъщо усещане и съзнание за лично безсмъртие и лична вечност. И пълна истина е: нашият живот е живот дотолкова, доколкото е в Христа. А доколко е в Христа той явява чрез светостта си: колкото по-свят е един живот, толкова е той по-безсмъртен и по-вечен. От противоположната страна стои смъртта. Що е смърт? Смъртта е грехът, достигнал зрялост. А съзрелият грях е откъснатостта от Бога, единствено у Когото е животът и изворот на живота. Евангелска, Божия е истината: светостта е живот, а греховността е смърт. Благочестието е живот, безбожието е смърт. Вярата е живот, неверието е смърт. Бог е живот, дяволът е смърт. Смъртта е отделяне от Бога, а животът — връщане при Бога и живот в Бога. Вярата именно е оживяване на душата от мъртвостта, тя е възкресение на душата от мъртвите: «мъртъв бе и оживя» (Лука 15:24). Това възкресение на душата от мъртвите човек е преживял за пръв път в лицето на Богочовека Христа и непрестанно го преживява в светата Негова Църква, защото Той цял е в нея и дава Себе Си на верните чрез светите Тайни и светите добродетели. Където е Той, там няма вече смърт; там вече са преминали от смърт към живот; там вече се живее вечен живот. С Възкресението на Христа ние празнуваме умъртвяването на смъртта, началото на нов, вечен живот.

Именно от Възкресението на Спасителя и започва истинският живот на земята, понеже този живот не свършва със смъртта. Без Христовото Възкресение човешкият живот не е нищо друго, освен едно бавно умиране, което най-накрая неминуемо завършва със смърт. Същинският, истинският живот е оня живот, който не свършва със смърт. А такъв живот е станал възможен на земята единствено благодарение на Възкресението на Богочовека Господа Христа. Животът е истински живот единствено чрез Бога. Защото това е свят живот и поради това — живот безсмъртен. Както в греха е смъртта, тъй и в светостта е безсмъртието. Само с вяра във възкръсналия Господ Христос човек преживява най-съдбоносното чудо на своето съществуване: преминаването от смъртта към безсмъртието, от преходността към вечността, от ада към рай. Само тогава човек намира себе си, своята истинска, вечна същност: «Изгубен беше и се намери» (Лука 15:24), защото «мъртъв беше, и оживя».

Какво са християните? Християните са христоносци и по такъв начин — носители и обладатели на вечен живот. И те са такива според мярката на своята вяра и според мярката на светостта, идеща от тази вяра. Светците са най-съвършените християни, понеже в най-голяма мяра са се осветили чрез подвизи на светата вяра във възкръсналия и вечноживия Господ Иисус. Всъщност, те са единствените истински безсмъртници в човешкия род, понеже с цялото си същество живеят във възкръсналия и заради възкръсналия Господ Христос и над тях никаква смърт няма власт. Техният живот е изцяло от Господа Христа и затуй е цял *христомисъл*. И мисълта им е *христомисъл*, и чувствата им са *христочувства*. Всичко тяхно е първом Христово, и чак тогава тяхно. Ако е душата им — тя е първо Христова, и тогава тяхна; ако е съвестта им, тя е първо Христова, а сетне тяхна; ако е животът им, той е първо Христов, и тогава техен. Тях ги няма, но в тях всичко и във всичко е Господ Христос.

Затова и «Житията на светците» не са нищо друго, освен животът на Господа Христа, подновен във всеки светец в по-голяма или по-малка мяра, в един или друг облик. Или по-точно: това е животът на Господа Христа, продължен чрез светците. Животът на въплътилия се Бог-Слово, на Богочовека Иисуса Христа, Който затова и стана Човек, та като човек да ни даде и предаде Своя божествен живот и като Бог, чрез Своя живот, да освети, обезсмърти и направи вечен, нашия човешки живот на земята. «Защото както освещаващият, тъй и освещаваните, всички са от Едного» (Евр. 2:11). Това е направил възможно и осъществимо в човешкия свят Господ Христос, откак е станал Човек, съпричастник на нашето човешко естество, на нашата плът и кръв, и по такъв начин е станал брат на човеците, брат по плът и кръв (срв. Евр. 2:14,17). Ставайки Човек, но оставайки и Бог, Богочовекът е водил свят, безгрешен, богочовешки живот на земята и със Своя живот, смърт и Възкресение Той е поразил дявола и неговата власт на смъртта, и чрез това е дал и не престава да дава благодатни сили на всички, които вярват в Него, за да поразяват и те дявола и всяка смърт и всяко изкушение (срв. Евр. 2:14, 15, 18). Този богочовешки живот е цял в Богочовешкото Христово тяло — в Църквата, и непрестанно се преживява в Църквата като земно-небесна цялост, и от отделните ѝ членове според мярата на тяхната вяра. Животът на светците — това е наистина животът на Богочовека Христа, преливащ в Неговите следовници и живян от тях в Неговата Църква. Защото и най-малката частица от този живот навеки е непосредствено от Него, тъй като Той е животът (срв. Иоан. 14:6; 1:4), животът безконечен и безграничен и вечен, който чрез Своята божествена сила побеждава всяка смърт и възкресява от всяка смърт. Според всеистинното благовестие на Всеистинния: «Аз съм възкресението и животът» (Иоан. 11:25). Чудният Господ, Който цял е възкресение и живот, с цялото Си същество е в Своята Църква като богочовешка реалност. И затова дълговечността на тая реалност е без край. Неговият живот продължава през всички векове; всеки християнин е сътелесник Христов (срв. Еф. 3:6) и е християнин благодарение на това, че живее чрез богочовешкия живот на тялото Христово като негова органична клетка.

Кой е християнинът? Християнинът е човек, който живее чрез Христа и в Христа. Светото Божие Евангелие божествено повелява: живеете «достойно за Бога» (Кол. 1:10), за Бога, Който се въплъти и като Богочовек остана цял в Своята Църква, Която чрез Него живее и вечно пребъдва. А човек живее «достойно за Бога», когато живее според Христовото Евангелие. Затова е естествена и тази божествена заповед на светото Евангелие: «живеете достойно за Христовото благовестие» (Фил. 1:27). Живот според Евангелието, свят живот, божествен живот — ето това е естественият и нормален живот за християните. Защото по своето призвание християните са святи. Тази блага вест и заповед звъни като камбана из цялото благовестие на Новия Завет (срв. 1 Сол. 4:3, 7; Рим. 1:7; 1 Кор. 1:2; Еф. 1:1, 18; 2:19; 5:3; 6:18; Фил. 1:1; 4:21, 22; Кол. 1:2, 4, 12, 22, 26; 1Сол. 3:13; 5:27; 2 Тим. 1:9; Евр. 3:1; 6:10; 13:34; Иуд. 3). Да станем святи изцяло: и по душа, и по тяло — това е нашето призвание (срв. 1 Сол. 5:22-23). Това е не чудо, а норма, правило на вярата, логика и природа на евангелската вяра. Ясна и преясна е заповедта на Христовото Евангелие: «по примера на призовалия вас Светия и вие сами бъдете свети във всички постъпки» (1 Петр. 1:15). А това означава: според Христа = Светият, Който, като се въплъти и стана човек, показва в Себе Си съвършено свят живот, такъв именно повелява и на човеците: «бъдете свети, понеже Аз съм свет» (1. Петр. 1:16). Да заповядва това Той има право, понеже

ставайки Човек, чрез Себе Си като Свят дава и на човеците всички божествени сили, необходими им за свят и благочестив живот на тоя свят (срв. 2 Петр. 1:3). Именно съединявайки се духовно и благодатно чрез вярата със Светия — с Господа Христа, християните получават от Него свети сили да водят свят живот.

Живеейки чрез Христа светците и вършат делата Христови, понеже чрез Него те стават не само силни, но и всесилни: «Всичко мога чрез Исуса Христа, Който ме укрепява» (срб. «Който ми дава сили», Фил. 4:13). И в тях ясно се оделотворява истината на Всеистинния, че ония, които вярват в Него, ще вършат Неговите дела, и по-големи от тях: «Истина, истина ви казвам: който вярва в Мене, делата, що Аз върша, и той ще върши, и по-големи от тях ще върши» (Иоан. 14:12). И наистина: сянката на св. ап. Петър изцелява; св. Марк Трачески с една дума мести планина и я връща на мястото й... Когато Бог стана човек, тогава и божественият живот стана живот човешки, и силата Божия стана сила човешка, и истината Божия стана истина човешка, и правдата Божия стана правда човешка: всичко Божие стана и човешко.

Какво са «Деянията апостолски»? Христовите дела, които св. апостоли извършваха чрез силата Христова или повече от това: извършваше ги Христос, Който е в тях и действа чрез тях. А животът на апостолите какво е? Живеене на живота Христов, който в Църквата преминава у всички верни последователи на Христа и продължава у тях с помощта на светите Тайни и светите добродетели.

А «Житията на светците» какво са? Нищо друго, освен своего рода продължение на «Деянията апостолски». В тях е същото Евангелие, същият живот, същата истина, същата правда, същата любов, същата вяра, същата вечност, същата «сила свише» (срв. Деян. 1:8), същият Бог и Господ. Понеже «Исус Христос е същият вчера, и днес, и вовеки» (Евр. 13:8): същият за всички човеци от всички времена, раздаващ същите дарове и същите божествени сили на всички, които вярват в Него. Именно това продължаване на всички животворни Божии сили в Христовата Църква векове наред и от поколение на поколение съставлява живота Свето Предание. Това Свето Предание продължава, без да се прекъсне, като благодатен живот у всички християни, у които чрез светите Тайни и светите добродетели чрез Своята благодат живее Господ Христос, Който цял е в Своята Църква и поради това тя е Негова пълнота — «пълнота на Тогова, Който изпълня всичко във всичко» (Еф. 1:23). А Богочовекът Господ Христос е всевършена пълнота на Божеството: «понеже в Него телесно обитава всичката пълнота на Божеството» (Кол. 2:9). Християните пък са длъжни с помощта на светите Тайни и светите добродетели да се изпълват «във всичката пълнота Божия» (Еф. 3:19). Именно «Житията на светците» показват нагледно тези изпълнени с Христа Бога личности, тези христовосни личности, тези свети личности, в които се пази и чрез които се пренася Светото Предание на тоя свят и благодатен живот, пази се и се предава чрез светоевангелски живот. Защото «Житията на светците» — туй са свети евангелски истини, чрез благодат и подвизи преведени на [езика на] нашия човешки живот. Няма евангелска истина, която да не може да се претвори в човешки живот. Те всички са донесени от Христа Бога само заради това — да станат наш живот, наша действителност, наша собственост, наша радост. А светците, всички до един, преживяват тези божествени истини като същност на своя живот и същина на своето битие. Оттук «Житията на светците» са доказателство и свидетелство, че нашият произход е от небето; че ние сме не от този, а от другия свят; че човекът е истински

човек само с Бога; че на земята се живее чрез небето; че «нашето живелище е на небесата» (Фил. 3:20); че нашата задача е да станем небесни, като се храним с «небесния Хляб», слязъл на земята (срв. Иоан. 6:33, 35, 51), и то слязъл, за да ни храни с вечната Божия истина, с вечното Божие добро, с вечната Божия правда, с вечната Божия любов, с вечния Божий живот чрез светото Причастие, чрез живеенето в единия истинен Бог и Господ Исус Христос (срв. Иоан. 6:50-51, 53, 57). Иначе казано: нашето звание е да се изпълним с Господа Христа, с Неговите божествени и животворни сили, да се възхристовим и охристовим. Трудиш ли се над това — вече си на небето, макар и да ходиш по земята; вече си цял в Бога, дори съществуването ти да е останало в ограниченията на човешката природа. Охристовявайки се, човек надраства себе си — човека, чрез Бога, чрез Богочовека, у Когото именно е даден съвършеният образец на истински, истинен, пълен, боголик човек; дадени са и божествените, всепобедни сили, с помощта на които човек се издига над всеки грях, над всяка смърт, над всеки ад; и то чрез Църквата и в Църквата, която не могат надви и всички адови сили, защото в нея е целият чуден Богочовек Господ Христос с всички Свои Божествени сили, истини, реалности, съвършенства, живот и вечност.

«Житията на светците» са свети свидетелства за чудотворната сила на нашия Господ Исус Христос. Наистина, те са свидетелства за светите деяния апостолски, само че продължени векове след тях. Та и сами светците не са друго, освен свети свидетели, също като светите апостоли, които са първите свидетели. На кое? На Богочовека Господа Христа — на Разпнатия, Възкръсналия, Възнеслия се и Вечноживия; на Неговото всеспасително Евангелие, което непрестанно се пише чрез нашите светоевангелски дела от поколение за поколение; защото Господ Христос, Който векове е същият, непрестанно чудотвори със същата Божествена сила в Своите свети свидетели. Светите апостоли са първите свети свидетели на Господа Исуса и Неговото богочовешко домостроителство за спасението на света; а житията им са живи и безсмъртни свидетелства за Спасителевото Евангелие като нов живот — живот благодатен, свят, божествен, богочовешки и затуй навеки чудотворен — чудотворен и истински, също както чудотворен и истински е и самият живот на Спасителя.

А християните? Християните са люде, чрез които от поколение на поколение до края на света продължава светият богочовешки живот на Христа и всички те съставляват едно тяло — тялото Христово = Църквата. Те са сътелесници Христови и членове помежду си. Потекъл е потокът на безсмъртния божествен живот и не престава да тече от Господа Христа и чрез него християните влизат във вечния живот. Християните — те са Евангелието Христово, продължаващо през всички векове на човешкия род. В «Житията на светците» всичко е тъй обикновено както е в Светото Евангелие, ала всичко е и тъй необикновено, както е в Светото Евангелие. Но и едното, и другото са безпримерно истинни и реални. И то истинни и действителни със същата богочовешка истинност и със същата богочовешка реалност. И са засвидетелствувани чрез същата света сила, божествена и човешка: божествена — по всесъвършен начин, и човешка — отново по всесъвършен начин.

«Житията на светците»? — Ето ни на небето, понеже земята се превръща в небе благодарение на Божиите светци. Ето ни сред ангели в плът, сред Христоносци. А гдето са те, там, в тях е и целият Господ — и с тях, и всред тях. Там са цялата вечна

Божия истина, и цялата вечна Божия правда, и цялата вечна Божия любов, и целият вечен Божий живот.

«Житията на светците»? — Ето ни в рая, гдето буйно расте всичко, що е божествено, свято, безсмъртно, вечно, праведно, истинно, евангелско. Защото у всекиго от светците чрез кръста е процъфтявало дървото на вечния, божествения, безсмъртния живот и е родило много плод. А кръстът въвежда в рая — въвежда ни и нас подир разбойника, който пръв след Всесветия Божествен Кръстоносец, Господа Христа, е влязъл в рая — за да имаме смелостта да го сторим и ние, влязъл е тъкмо чрез кръста на покаянието.

«Житията на светците»? — Ето ни във вечността: времето вече не съществува, защото у Божиите светци царува и владее вечната Божия истина, вечната Божия правда, вечната Божия любов, вечният Божий живот. И смърт няма вече в тях, тъй като цялото им същество е преизпълнено от възкресяващите божествени сили на възкръсналия Господ Иисус, единствения Победител на смъртта, на всяка смърт във всички светове. Няма в тях смърт — в светите човеци: всичкото им същество е изпълнено от Единия Безсмъртен, от всебезсмъртния Господ и Бог Иисус Христос. Сред тях ние на земята сме сред единствените истински безсмъртници: всяка смърт е превъзможната, преодолен са всеки грях, всяка страст, всички бесове, всеки ад. Когато сме с тях, никаква смърт не може да ни навреди, защото за смъртта те са гръмоотводи и няма гръм, с който смъртта да може да ни порази, щом сме с тях, между тях, всред тях.

Светците са люде, които на земята живеят чрез светите, вечните, божествените истини. Затова и «Житията на светците» са всъщност догматиката, приложена на дело, тъй като в светците са въплътени в живот всички вечни свети догматически истини с всички техни животворни и творчески сили. В «Житията на светците» най-очевидно е показано, че догматите не са само онтологични истини сами по себе си и за себе си, но че всеки отделен догмат е кладенец на вечен живот и извор на света духовност. Според всеистинното благовестие на единствения и незаменим Спасител и Господ: «Думите, що ви говоря, са дух и живот» (Иоан. 6:63), понеже всяко отделно слово на Спасителя излива спасяваща, освещаваща, благодатна, животворна и преобразяваща сила. Без светата истина за Светата Троица за нас не съществува силата на Светата Троица, която ние чрез вярата черпим и която ни оживотворява, освещава, обожава, спасява. Без светата истина за Богочовека няма за човека спасение, защото от нея, когато човек я внедри в живота си, се излива спасяваща сила — спасяваща от греха, смъртта и дявола. А тази догматическа истина за Богочовека Господа Христа не е ли най-очевидно и най-опитно засвидетелствувана в живота на безброй светци? Понеже светците именно затова са светци, защото Господ Иисус живее непрестанно цял в тях като душа на тяхната душа, като ум на техния ум, като битие на тяхното битие, като живот на техния живот. И всеки от тях заедно със светия Апостол гръмогласно възвестява истината: «вече не аз живея, а Христос живее в мене» (Гал. 2:20). Потопете се в живота на светците: от всички тях се лее благодатната животворна и спасителна сила на Пресвета Богородица, Която ги води от подвиг към подвиг, от добродетел към добродетел, от победа над греха към победа над смъртта, от победа над смъртта към победа над дявола, и ги въвежда в духовната радост, отвъд която няма нито скръб, ни въздишка, ни болка, а единствено и само «мир и радост в Светаго Духа» (Рим. 14:17), радост и мир от победата, одържана над всички грехове, над всички страсти, над всяка

смърт, над всички зли духове. А всичко това, без съмнение е свидетелство от опита и живота, свидетелство за истинността на светия догмат за Пресвета Богородица, наистина «по-чтима от херувимите и несравнимо по-славна от серафимите», светия догмат за Която светците с вяра носят в сърцето си и с ревностна любов живеят чрез него. Искате ли отново едно, две и хиляди необорими доказателства за живоносността и животворството на всечестния Кръст Господен, и чрез това — опитно потвърждение за всеистинността на светия догмат за спасителността на Спасителевата кръстна смърт? Тръгнете тогава с вяра из «Житията на светците» и непременно ще усетите и ще видите, че за всекиго от светците поотделно и за всички заедно силата на кръста е всепобедно оръжие, чрез което те побеждават всички видими и невидими врагове на своето спасение; и още — във всичко тяхно ще съзрете кръста: и в душата, и в сърцето, и в съвестта, и в ума, и във волята, и в тялото, и във всекиго от тях — по един непресъхващ извор на спасителна всеосвещаваща сила, която сигурно ги води от съвършенство към съвършенство и от радост към радост, докле най-накрая не ги въведе във вечното небесно Царство, гдето е непрестанно ликуването на празнуващите и е безкрайна сладостта на ония, които гледат неизказаната красота на лицето Господне. Но чрез светия живот и чрез светите личности на Божиите угодници са засвидетелствувани истински и всеубедително не само споменатите догмати, но и всички останали свети догмати: за Църквата, за благодатта, за светите Тайни, за светите добродетели, за човека, за греха, за светите мощи, за светите икони, за задгробния живот и за всичко останало, което съставлява богочовешкото домостроителство на спасението. Да, «Житията на светците» са експериментална догматика. Да, «Житията на светците» са приложена на дело в живота догматика, преживяна в светия живот на светите Божии люде.

При това «Житията на светците» съдържат в себе си и цялата православна етика — православната нравственост, в пълното сияние на нейната богочовешка възвишеност и безсмъртна животворност. В тях по най-убедителен начин е показано и доказано, че светите Тайни са извор на светите добродетели; че светите добродетели са плод и рожба на светите тайни: раждат се от тях, развиват се с помощта им, хранят се чрез тях, живеят чрез тях, усъвършенствуват се чрез тях, безсмъртни са чрез тях, вечно пребъдват чрез тях. Всички божествени нравствени закони произтичат от светите Тайни и се осъществяват чрез светите добродетели. Оттук и «Житията на светците» са приложена в живота етика. Всъщност, «Житията на светците» неопровержимо показват, че етиката не е нищо друго, освен приложена догматика. Целият живот на светеца се състои от светите Тайни и светите добродетели. А светите Тайни и светите добродетели са дарове на Светия Дух, «Който върши всичко у всички» (1 Кор. 12:4, 6, 11).

Какво още са «Житията на светците»? — Единствената православна педагогика. Понеже в тях по безброй евангелски начини, развити от многовековния опит до съвършенство, е показано как се изработва и изгражда съвършената човешка личност, съвършеният идеален човек и как с помощта на светите Тайни и светите добродетели в Църквата Христова той възраства «до състояние на мъж съвършен, до пълната възраст на Христовото съвършенство» (Еф. 4:13). А това именно е и възпитателският евангелски идеал, поставен от Евангелието на Господа Христа, единственият възпитателски идеал, достоен за боголико същество като човека. Поставен и осъществен отначало от Богочовека Христа, а сетне изпълнен от светите апостоли и

останалите Божии угодници. Впрочем, без Богочовека Христа и вън от Богочовека Христа, при всеки друг идеал на възпитание човек навеки остава същество недовършено, смъртно, жалко, бедно, достойно за всички сълзи на всички очи, които съществуват в Божията вселена.

Ако искате, «Житията на светците» са своего рода православна енциклопедия. В тях може да се намери всичко най-потребно за душата, гладуваща и жадуваща за вечна правда и вечна истина на тоя свят, гладна и жадна за божествено безсмъртие и вечен живот. Ако ти трябва вяра, в тях ще я намериш преизобилно и ще нахраниш душата си с храна, от която не се изгладнява. Ако ти трябва любов, истина, правда, надежда, кротост, смирение, покаяние, молитва или коя да е добродетел и подвиг, в тях ще намериш безброй свети учители за всеки подвиг и ще се сдобиеш с благодатна помощ за всяка добродетел. Ако те измъчват заради вярата ти в Христа, тогава «Житията на светците» ще те утешат, ще ти вдъхнат храброст, ще те ободрят и окрилят, ще превърнат мъките ти в радост. Ако те е обзело изкушение, «Житията на светците» ще ти помогнат да го победиш и сега, и вовеки. Ако си в опасност от невидимите врагове на спасението, «Житията» ще те облекат «във всеоръжието Божие» (Еф. 6:11, 13) и ти ще разбиеш всички врагове и сега, и навеки, и през целия си живот. Ако си обкръжен от видимите ненавистници и гонители на Църквата Христова, «Житията» ще ти вдъхнат изповедническа храброст и сила, и ти безстрашно ще изповядаш единия истинен Бог и Господ на всички светове — Исуса Христа, и за светата истина на Неговото Евангелие смело ще устоиш до смърт, до всяка смърт, и ще се усетиш посилен от всяка смърт, и толкоз повече — от всички видими Христови врагове. И когато те измъчват за Христа, ти ще възклиचाваш от радост, усещайки с цялото си същество, че твоят живот е на небесата, скрит с Христа в Бога, цял извисен над всяка смърт (срв. Кол. 3:3).

В «Житията на светците» са показани многобройни, но навеки сигурни пътища за спасение, просвещение, освещение, преображение, охристовление, обожение; показани са всички начини, по които човешкото естество превъзмогва греха — всеки грях, превъзмогва страстта — всяка страст, превъзмогва смъртта — всяка смърт, надвива дявола — всеки дявол. Там има цар за всеки грях, изцеление от всяка страст, възкресение от всяка смърт, избавление от всеки бяс, спасение от всяко зло. Няма такава страст и няма такъв грях, за които в «Житията на светците» да не е показан начин, по който съответната страст и съответният грях се преодоляват, умъртвяват, изкореняват. В тях ясно и очевидно е показано: няма духовна смърт, от която да не може да се възкръсне чрез божествената сила на възкръсналия и възнеслия се Господ Христос; няма мъка, няма неволя, няма тегло, няма страдание, които Господ да не преобразява заради вярата в Него — постепенно или отведнаж — в тиха и умилна радост. А как от грешник се става праведник — ето ви безброй разтърсващи примери в «Житията на светците». Как от разбойник, от блудник, от пияница, от развратник, от убиец, от прелюбодей, се става свят човек — ето ви много и много примери в «Житията на светците». Как от себичен, саможив, неверен, безбожен, горд, сребролюбив, похотлив, зъл, лошав, покварен, гневлив, пакостлив, свадлив, злобен, завистлив, злонравен, самохвален, славолубив, немилостив и алчен се става Божий човек — ето ви също много и много примери в «Житията на светците».

Но в «Житията на светците» има и твърде много дивни примери как момъкът става свят момък, как девойката става свята девойка, как старецът става свят старец, как старицата става свята старица, как детето става свято дете, как родителите стават свети родители, как синът става свят син, как дъщерята става свята дъщеря, как семейството става свято семейство, как обществото става свято общество, как свещеникът става свят свещеник, как владиката става свят владика, как овчарят става свят овчар, как земеделецът става свят земеделец, как царят става свят цар, как говедарят става свят говедар, как работникът става свят работник, как съдията става свят съдия, как учителят става свят учител, как наставникът става свят наставник, как войникът става свят войник, как офицерът става свят офицер, как владетелят става свят владетел, как писарят става свят писар, как търговецът става свят търговец, как монахът става свят монах, как строителят става свят строител, как лекарят става свят лекар, как митничарят става свят митничар, как ученикът става свят ученик, как занаятчията става свят занаятчия, как философът става свят философ, как ученият става свят учен, как държавникът става свят държавник, как министърът става свят министър, как сиромашът става свят сиромаш, как богаташът става свят богаташ, как робът става свят роб, как господарят става свят господар, как съпрузите стават свети съпрузи, как книжовникът става свят книжовник, как художникът става свят художник...

Превод от сръбски език. Всички права запазени.